

't Rad der Geboorte

H·de·Bruin

't RAD DER GEBOORTE

H. DE BRUIN

't RAD
DER
GEBOORTE

's-GRAVENHAGE
D. A. DAAMEN'S UITGEVERSMAATSCHAPPIJ N.V.

1941

WILHELM

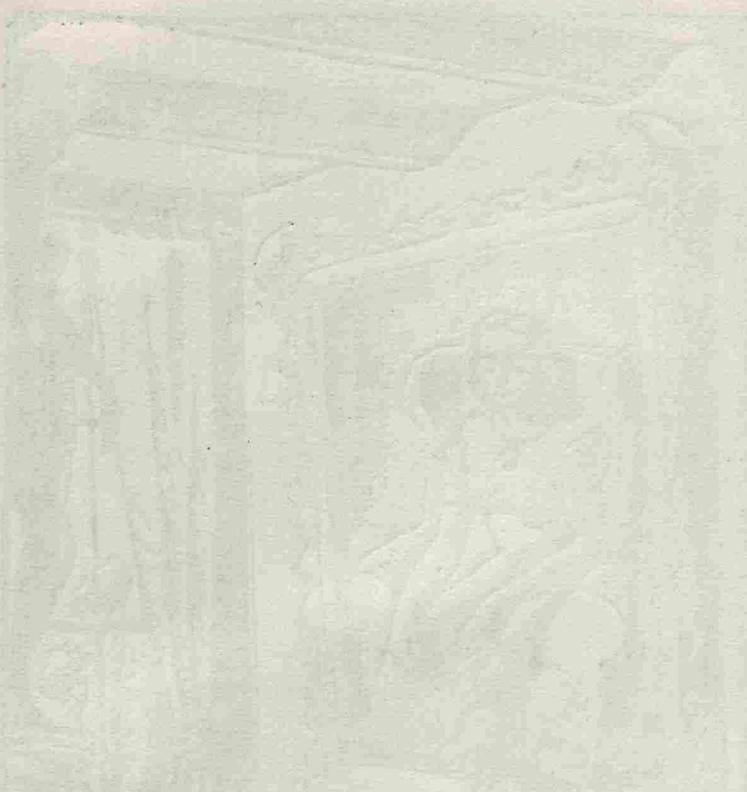

FRAD
DER
CEBBOORTE

1844

VERLAG VON ...

1844

Inzwischen rede ich als einer, der Zeit hat, zu mir selber.

Nietzsche.

Aber wenn nun sich selbst als Sünder erkennen und bekennen wiederum in der Entwicklung ein reflektierter Ausdruck für Reinheit geworden ist: dann sind wir ja wieder ebenso weit.

So kommt es doch wieder, dass ein Mensch in Furcht und Zittern seine Reflexion gebrauchen muss.

Kierkegaard.

DOOR MIJN VENSTER HEB IK uitzicht op een plein dat grotendeels plantsoen is. Ik kan, als ik er lust in heb om het rijverkeer of de wandelaars gade te slaan, gemakkelijk langs en over de beplanting heen zien, maar meestal valt toch mijn blik bij voorkeur op de bomen en de heesters, welke verscheidenheid van gedaante en kleur mij altijd boeit. Ik heb hoegenaamd geen verstand van gewassen, hun namen, hun bloeitijd, hun eigenaardigheden ken ik nauwelijks. Maar de tint in de verschillende seizoenen, hun duldzaam gedrag onder zon, wind of regen, daar geniet mijn oog van. Met eenzelfde genoegen zie ik het stenen gebouwtje in deze tuin. Het is maar een eenvoudig huisje zonder raam, met een ijzeren deur waarop een bliksempijl geschilderd staat.

Als ik zeg dat ik steeds met genoegen uit dat venster kijk, dan lijkt het of ik mijn leven verdoe met niets dan vergenoegd uitzien. Neen. Maar op dit ogenblik, ja, is dit uitzicht alles wat me bezighoudt en een ander verlangen is er niet. Bijgevolg is deze oogopslag over het plantsoen met de tevredenheid die ik daarbij deelachtig ben heel mijn leven.

Doch reeds niet meer. Want ik heb mij omgedraaid; als om iemand antwoord te geven die rakelings achter mij langs schoof. Waarop antwoord en wie? Want ik ben alleen in deze kamer. Alleen, — zeg ik zacht maar

duidelijk tegen mijzelf. En dan is het of van rondom, voorwerpen die ik zo goed ken en waardeer, schilderijen, verscheidene boeken een voor een, een glimp naar mij uitstralen die mij aandoet als verwondering. Waarna zij plotseling weer beluiken.

Ik loop de kamer door en sta telkens stil bij iets dat mij zoeven als in een flits opviel. Alles heeft zo zijn bijzondere waarde, omdat het altemaal dingen zijn die ik zagezegd langs onderscheiden wegen van genietend zoeken heb gevonden. Dat geldt zowel van de niet zeer kostbare doch sierlijke smaragdgroene pul, die jaren geleden al in ons bescheiden salon welgevallig en op haar mooist was als ze terzijde van het helle vensterlicht stond, als voor de paar echte plasticen en voor de schilderijen. De laatste hebben van het uur af dat ik ze thuis kreeg eigenlijk elke dag opnieuw mijn belangstelling gehad. Behalve, als ik eerlijk mag zijn, één stuk: het bijna levensgrote portret van mijn, overleden, vrouw.

Toen ze leefde, hing het weliswaar niet altijd op een in het oog springende plaats, omdat ze telkens die dubbele aanwezigheid hinderlijk vond. Het is zo'n gedegen en gevestigd conterfeitsel, dat het ondanks de knappe gelijkenis nu en dan wel moest liegen tegenover het model.

Waarom voel ik nu weer bijna wrevel opkomen terwijl mijn blik onzeker in de omlijsting zwerft: van de korte blanke handen naar het op de donkere japon gestoken sieraad, naar de sterke glanzige slag van het kapsel, in

de weifelende afstand tussen schouder en achtergrond, ogen en mond die bij mijn weten zo goed getroffen zijn ontwijkend.

Ik ben tegenover jou, Gerda, op dit ogenblik schuchter met het vertoon van mijn levensbehagen, dat mij streelt en ergens heenlokt. Ik geloof wel, dat je, ook als ik slechts voor mijzelf van iets genoot of genoegens opzocht die mij persoonlijk aantrokken, zogoed als nooit jaloers was. Maar nu is mij soms temoede of de vrijheid die mij na je heengaan al ruimer toeviel het gevolg gelijk van een verlangen dat al van voor ons huwelijk dateert, dat ik sindsdien onderdrukt en toch vaak heimelijk gekoesterd heb. Had ik de verbintenis met jou eigenlijk willen overslaan?

Ik ben te voet de stad ingegaan, eerst door de uitgestrektheid van het park, nu en dan op de zijpaden om de vijver te kunnen overzien. Het lommer is nog overal zwaar, maar reeds vermoeid onder de laag bewolkte hemel.

Vroeger ben ik meestal te haastig of te zeer met gedachten bezig door dit gebied getrokken, vaak uitsluitend om de weg te bekorten. Op dagen dat men veel volk op de been kon verwachten, meed ik deze wegen liefst, want nergens viel, meende ik, bij alle gemoedelijkheid, gekeuvel en gelach het gebrek aan vreugde en vrede zo op als

dàn hier. Men ontmoette er, zo was mijn gevoelen, stap op stap vermoeden: lome moeders, ofschoon ze steeds een spelletje aanvingen met de kinderen; nerveuze, onhandige vaders, ontwend om zo zoetjesaan in de rij te wandelen; en hoeveel verloofden, samen ronddwalend, raakten er aan het weifelen.

Nu zou ik al zulke tafrelen rustig, zonder verwarring, kunnen waarnemen. Maar er komt mij op deze morgen om tien uur niets onder ogen dat mijn vroegere voorstellingen bevestigt. Zelfs niets waarnaar ik ze zou willen herzien.

De bedompte geur van verwelking, van verzadigde grond, van befloerst water maakt me nu niet moe, hij wekt mij op om plaatsen in de stad te zoeken, oud, in koel helder licht. Na vijf en twintig jaar omtrent weet ik genoeg zulke hoekjes, straten, doorgangen waar de dag hoog en soms enkel door glas heen invalt. Maar om ze te ontdekken, eenmaal, als toerist, en mij altijd te herinneren hoe dat en wie ikzelf was, daar en toen, dat moge mij nog gelukken.

Dikwijls heb ik in menens beweerd: weezin voel ik tegen de grote stad, ik blijf een buitenman. Toch ben ik, nu ik gaan en staan kan waar het mij belijft, niet naar het landelijke leven teruggekeerd. Nu kan ik mijn heimwee stillen als het sterk wordt, vroeger liet ik het graag als het ware om me heen stremmen, een dikke huid tegen onaangename invloeden.

Hoe ben ik van allerhand verlost, dacht ik, uit het park lopend. Mij prikkelt hoogstens een voorliefde nog voor

moeilijkheden die ik ontdek en opstel, problematiek. Ik ben, ondanks leeftijd en een aankomende corpulentie, beweeglijk; vaardiger, lijkt me, dan eertijds. Enkel gebuitel van de geoefende geest? Ik wil me, vrij man, ook veroorloven een beetje sceptisch te zijn tegenover het begrijpen. Verstand alleen is zielloos, ik weet het maar al te goed. Mijn keus voor de vrijheid was een gevoelsdaad. Alhoewel, redelijk te verklaren.

Nu ik onder de sombere bomen langs het singelwater loop en in het verschiet op de kaden kijk van de voormalige groentenmarkt, herkrijg ik weer de gewaarwordingen van die eerste ochtenden in September, van mijn kosthuis wandelend naar het kantoor. Al over de dertig toen, maar nog vers de verlangens, de indrukken en het onervaren beleid van twintigjarige. Want in die dagen had ik eigenlijk gewild wat pas na tien jaar opeens werkelijkheid was. Wat een tegenvaller. Wat een nauwlijks geslaagde pogingen om me te schikken. Zich een toekomstbeeld scheppen en dag aan dag moeten vaststellen dat het genot ervan niets dan een hardnekkig vergif is.

Ik wist dat ze mij achter mijn rug, dat wil zeggen daar vanwaar ik heenging, zonder afgunst benijdden. Ze zagen me dan ook alleen maar naar die rozige toekomst toe gaan, mijn blos van schaamte, van verlegenheid zagen ze niet. Het is wat om uit een tienmansbedrijfje over te stappen in een ontzagwekkend gebouw met vele afdelingen. En dan in een tijd van drukte met allerlei vreemd en in mijn hoogmikkende ogen vaak ook nog

onbeduidend werk. Maar op Zondagen, haast anderhalve dag thuis terug, de oude liefde voor het landschap weer voldaan na de reis, gevoelde ik me stevig en als bestand wordend tegen de inzinkingen, indien ze zich zowaar nog mochten voordoen.

Ik had toentertijd wat meer van de nuchterheid moeten bezitten waarmee ik nu het gedrag van de mens in zijn omstandigheden aanzie. Maar ik kwam uit een provinciale omgeving, uit een kring van vrienden zonder naijver; ondeugd bij ouderen, kwam die aan het licht, werkte nog als een schok, als pijnlijk verdriet. Naderhand heb ik mij moeten gewennen aan het vooruitzien van catastrofes, in bijna tintelende spanning dikwijls, gevolgd door een ondermijnd medelijden. —

Ik zal op dit uur van de dag wel geen vroegere collega's tegenkomen. Dat is maar beter ook. Wij zouden elkaar weer met een paar malligheden bezighouden, doden herdenken met haperend commentaar, ten slotte zwijgen. Ik ook, als ik wijs was. Maar waarschijnlijk nam ik, als een vroegtijdig ontkomene, opeens wraak en liet ik die ander voor de zoveelste maal in zijn leven dupe worden van het besef dat hij kansloos is.

Doch laat ik de tragiek niet te ernstig nemen. Ik heb immers toch ook vaak gemerkt, hoe vindingrijk de mens is in zijn afweer. Ikzelf was wat dat aangaat meestal te traag, te verward. Misschien is dat een kwestie van evenwicht tussen gevoel en verstand. Ondertussen, terwijl ik zo'n toestand trachtte te bereiken, was ik prooi van mijn ernst.

Daarom: nu een beetje luchtiger. Ik denk hier met een zeker behagen terug aan een tijd toen ik verdiept raakte in een dik boek over Sociologie. Dat was nu wel geen luchtige lectuur, maar de hand die de verschijnselen schikte was zo zeker en onderwees mij de slag van ordening aan te brengen. Ik had dat, toen ik bepaald weer te lang achtereen op allerhand gevoelvolle indrukken was afgegaan, nodig.

Het is waarlijk of ik op dit ogenblik weer de verdelingslijnen begin te ontdekken in het gewemel langs de straat. Ik weet wel dat ik daarmee vrij baan maak voor mijzelf. Je moet tussen de massa door kunnen. Was ik altijd zo'n naarestige wegbereider voor mijn eigen opgang? Bijna altijd heb ik verwijten daaromtrent, als ik ze nu en dan in woord of gebaar ontving, afgewezen. — Ik heb nooit iemand opzettelijk in de weg willen staan. En het heugde me eigenlijk gezegd altijd als ik eens op zij moest. Dat zijn twee gewichtige gegevens in mijn leven.

Al mijn wandelingen verlopen in deze dagen op dezelfde manier. Als ik eenmaal in de binnenstad gekomen ben, geraak ik er niet meer uit. De boekwinkels en antiquariaten trekken me zo, dat ik overal blij treuzelen, kijken en kiezen, aanvankelijk met sterke kooplust die allengs omslaat in vermoeidheid en afkeer.

Tegen de middag thuisgekomen, een paar boeken op de

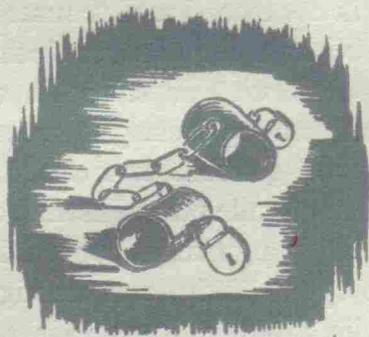
kop getikt, bezie ik mijn verzameling van al die jaren en besluit tot opruimen. Maar wat kan ik missen? De exemplaren zijn me niet alle even dierbaar, stuk voor stuk vertegenwoordigen ze echter iets waarvan ik nog geen afstand kan doen. Dit was en is mijn rijk.

Ik heb twintig jaar een betrekking gehad die ieder aanlokkelijk toescheen, met persoonlijke verantwoordelijkheid, waardering en vrindschap van een rechtschapen patroon; met hoeveel plichtsbetrachting ik dat werk volbracht mag hebben, mijn ziel heeft het nooit gehad. Gelukkig niet, ben ik geneigd te zeggen, en het volgende ogenblik heet het: jammer. Want ik zou me best aan iets helemaal hebben willen geven, me schoon hebben willen weggeven, zodat ik nu op mijn vijf en vijftigste desnoods op en teneinde was. Ik voel me echter nog onverbruikt. Of bedrieg ik mezelf en is die frisheid een nabloei zonder vrucht?

Zonder vrucht. Dat ware een schriële uitkomst; er moeten in de recapitulatie van mijn leven toch belangrijke posten zitten. Maar is het in letterlijke zin geen heidens werk om ze te willen opsporen? Een jaar of twaalf geleden, in een soort balanstijd geestelijk gesproken, overkwam het me dat ik zomaar van de genade durfde leven en weer daadkrachtig werd, zonder die kieskeurigheid van het, zogezegd godvruchtige, intellect. Aan die dagen denkend, wordt er allerhande in me wakker dat tot mijn ervaringen van gisteren kon behoren, indien ik vergeet wat daarna nog allemaal gebeurde. Er was toen veel aanloop bij ons. Mijn vrouw, mijn

stiefdochter, neef de student, die tijdelijk bij ons woonde, ikzelf, wij hadden ieder op zijn terrein gezellig verkeer. Het kwam voor dat elk met zijn bezoek apart in een kamer verbleef, waarna dan omstreeks middernacht het gezelschap in de hal een algemeen praatje wisselde en voldaan, nog luidruchtig met elkaar, de trap afdaalde. In de huiskamer waren wij dan verder tamelijk zwijzaam, ook niet nieuwsgierig naar het scheen. Vermoeidheid? Ook, natuurlijk. Doch hoofdzaak was waarschijnlijk, te vermijden dat over de belevenissen van de avond door een buitenstaander geoordeeld zou worden. Wij spaarden elkander, omdat er, leek het, bij ieder van ons ergens veranderingen op til waren. Ik weet nu, gelijk ik dat toen al merkte maar niet toegeven wilde, dat het bij mijn huisgenoten slechts wendingen waren die natúurlijk uit hun levenslijn voortvloeiden. Ik had er, bijna domweg, belang in moeten stellen en ze dan als iets heel gewoons ervaren. Maar tegenover de meest vanzelfsprekende verschijnselen: dat een meisje van achttien verliefd, pronkerig, oppervlakkig is en een student niet zo oppervlakkig maar ernstig op een losse manier, dat mijn vrouw volgens háár aard de ongemakkelijkheden van een tweede jeugd had te verwerken, daartegenover was mijn houding wantrouwend; hoewel met de beste bedoelingen. En waarom? Zij hadden geen van allen, meende ik, zo'n goede bewijsvoering als ik wanneer er bij mij wisselingen aan de gang waren. Hoe meer ik gewaar werd, dat mijn verstandelijkheid alleen maar moeite had met deze zaken, zonder daarmee

tot wijsheid en vrede te naderen, te groter werd de neiging om alles en allen onder iets als levensgenade te besluiten en onpartijdig te worden. Echter zo'n neutraliteit, dat heb ik ondervonden, verschraalt allengs ook de hartstocht die men overigens nog aan de dag legt. Nabetrachting over verzuim is vol schuld bewustzijn. Er is een leegte waar al het goede en weldadige van vóór en nà heen zuigt. Het mag er niet in verdwijnen.

ELUKKIG HEB IK NU TIJD OM ZO lang en zo laat als mij lust buitenom, in de dorpen, te verkeren.

Het is nog aarzelend dat ik deze bescheiden juichtoon aansla. Want ik hoor meteen dat hij het sidderen losmaakt van donkerder, droever klanken. Alle samen kan ik ze niet in zo'n sprekend akkoord binden dat het een met het ander ontroert. Ontroering is niet doorgaans mijn sterkste binding. Niet doorgaans: want ze ligt verspreid door mijn leven met ertussen koele, effen passages, waaraan ik zelf ook maar bleke herinneringen heb, spiegelingen die me soms de weg wijzen naar een bron. —

De dorpen. Het stadszand heeft ze hier en daar bijna overslibd of ondergraven. Maar veel ontmoet ik er nog dat me bekoort terwijl het eerste levensindrukken ophaalt en trekken van mijn wezen als het ware in oorspronkelijke scherpte herstelt.

Waar is een huis zozeer een huis, de ziel schemerend in de vensters. Hier ontsteekt mijn ontroering. Een nauwlijks openstaande deur wordt de poort naar een droom vol geluk. Levende bloemen, tuiltjes van papier, zijn dat geen dingen waar het gebed over reikt omdat ze voor de kleinen onvervangbaarder zijn dan werken der kunst? Niemand komt ooit los van zijn jeugd, wie weet in welke graad niet van die der voorouders.

Bij hoeveel stadsmensen heb ik niet plotseling de reacties opgemerkt van den boerenman wiens gestalte ze in zich meenden te hebben vernietigd. Dikwijls was dat hun beminlijkste houding, terwijl ze meenden met woorden als: inteelt en viezigheid, en vroomheid die de zielsziekte vermoemt, op het standpunt van de ontgroeiden te treden.

Bij mijn ervaren wemelt het hier van lezers van populair psychologische lectuur, die met hun eigen opgedolven brokstukken steeds de ander aanbouwen. Ik heb maar een gekend; zo goed als was ik het zelf, die deerlijk aan de psychologie leed. Voornamelijk omdat hij, gelijktijdig, of om en om, verdiept zat in theologie. Hij bekende mij, met zijn psychologiserende neigingen zover te zijn, dat hij nog slechts godsvoorstellingen waarnam en bijgevolg God niet meer vond.

O, dat die man het verlies van zijn argeloosheid zo duur kwam te staan, dat begrijp ik. Van lang achtereen in de boeken te zoeken krijgt men zo'n harde, meedogenloze blik. Ik heb er mijzelf dikwijls van moeten laten genezen door in de stad naar die plaatsen te gaan waar het volk bij de straat zijn Zondagmorgen slijt. In het aangezicht van de schare heeft zelfs Jezus, naar de mens, deemoed en barmhartigheid vernieuwd. — —

Het is of het spul spreekt, zeggen in mijn streek de mensen als er iets gebeurt of iemand opduikt waarmee hun gedachten of gesprekken juist bezig waren. Zo zit ik vanmiddag thuis omdat het zulk buiig weer

is, te werken aan een van de nog overgehouden administraties, onderwijl denkend aan iets dat ik lang geleden had willen ondernemen, maar nooit ten uitvoer bracht; daar brengt de post een brief, die ik toen misschien zelf had geschreven, indien ik de moed had gehad op papier te zetten wat ik overwoog.

Of heb ik er toch iets van laten blijken in correspondentie? Marius en ik hebben, soms met onderbrekingen van maanden, dan weer weken achtereen, brieven gewisseld zeg maar over alle mogelijke kwesties en gezichtspunten. Wij schreven beiden met ongestadig temperament, hij vaak het vreemdst; hij telkens inzettend met iets dat hem plaagde, waarvoor hij oplossingen vond die hem dan naderhand niet voldeden.

Nu maakt hij mij deelgenoot van allerlei, waaronder een frappant besluit, in de volgende bewoordingen:

Beste Derk, het laatst schreef ik je, meen ik, een paar maanden na het overlijden van Gerda, dus zeker ruim een jaar geleden. Van jou ontving ik dan nog een adreswijziging, in het kort een belofte dat je me uitvoeriger zou inlichten. Intussen weet ik van andere zijde al, dat je zoiets als gepensionneerd bent, vrij man, niet meer veel om handen. Wel, wel! Je zult voelen wat ik met die twee woordjes bedoel. Komt nu niet alles van voorheen terug? en kan je het nogal verwerken? Ik ben zeer benieuwd.

Als gewoonlijk maak ik maar weer het begin. In de hoop, dat je daardoor ook van jouw kant loskomt. Als je me nu maar niet overstelpt, zoveel vrije tijd, geen noodzaak

meer om de pen uit de hand te leggen en „alles maar weer op te zouten tot . . . eens, als . . .” Herinner je je die verzuchting?

Vergeef me indien deze inleiding al te luchthartig klinkt. Het zou kunnen zijn dat jij, in je snel veranderde omstandigheden, toch juist behoefte hebt aan een „toon” van ander timbre. Want, nietwaar?, of ik nu oud of nieuw aanroer, bij mezelf, bij jou tegelijk, licht vergeet ik dan iets zeer belangrijks daar tussenin. Ik weet het niet, ik gis.

Om vergissingen te voorkomen had ik eigenlijk beter met je kunnen praten. De reis komt me echter ongelegen en zwijgend wachten tot „eens, als” kan ik ook niet. Ik heb, misschien?, gekke dingen gedaan — ja, vroeger ook, zeker, maar: nú, pas. Laat mij echter beginnen met het begin. Want alles, weet je niet?, heeft een voorgeschiedenis. Ik zet mij ervoor om duidelijk te zijn, zowel in het schrift als in de woorden. Ook om me nog eens zelf te overtuigen. Wie weet, schrijf ik je dáárom. Ach. — Waarachtig, Derk, wij zijn allebei uit een goed nest. Ere aan onze beste ouders. Maar we hebben toch een glad verkeerde jeugd gehad. Je mag me tegenwerpen dat ik afschuif, neen, heus niet. Waarschijnlijk staat dit ook al in vroegere brieven van me: wij zijn verpest! Lelijk woord hè? Fiat. Toch is het zo, niet anders. Hoe voldaan hebben wij, jij ook, tot wellicht ver in de twintig, ons gevoeld met onze „ware” opvattingen, de enig-ware. Met onze allerzuiverste belijdenis. Wij zijn groot geworden in een afweershouding: schuw voor de

„wereld”, schuw voor ieder van wie we ook maar vermoedden dat hij er anders over dacht.

Ik voor mij wil eerlijk bekennen dat ik liefdeloos en laatsdunkend ben geweest tegenover het overgrote deel van de mensen. Al mijn barmhartigheid was een mengsel van onderschatting en oordeel. Schatten en oordelen; meestal is me iemand tegengevallen. Tot . . . ja, tot wanneer? Ergens is het begonnen. Jaar, datum, doet er niet toe. Wij zijn beiden de grote wereld in gegaan, zoals men dat bij ons uitdrukt. Nu, het schikt. Ik geloof dat ik nog een bijster beetje van die wereld afweet, dan in vermoedens, bespiegelingen, niet uit praktijk. Waarom niet uit praktijk? Uit doodgewone angst, gebrek aan moed. O, natuurlijk: een gezegend gebrek aan moed. Ik constateer dat, zonder het langer waardevol te achten, zoals nog in de tussenfase van nietmeer, nog niet.

Denk niet dat ik opeens een durf-al ben geworden. Nooit geweest, nooit geworden: dat zou bijna het thema van mijn leven kunnen zijn. Misschien ook van het jouwe. Gebonden aan ons begin, man. Een nieuw begin maken. Jawel. God maakt een nieuw begin, zeide en zegt men bij ons. Toegegeven, want daarover wil ik niet meer strijden . . .

Ik zal me bepalen tot de werkelijke stand van het spel. Je mocht wel denken dat ik er omheen speel. Een oud euvel. Dat jij me verwijten moogt. Ik behoef je hier maar te herinneren aan een brief van wie weet 10 jaar geleden. Heb je hem bewaard?, kijk het dan maar na. Mijn beide kinderen waren toen zowat 14 en 17.

Ik heb je toen onder meer geschreven dat, in acht genomen het verschil van omgeving en dergelijke, de godsdienstige opvoeding van mijn jongens vrijwel dezelfde was als de mijne. Via de school, via de catechisatie — mijn persoonlijk aandeel hield ik, zonder het absoluut gering te schatten, toch niet voor gewichtig. Je weet: het huiselijk godsdienstig onderricht komt neer op de gewoonte van bijbellezen, bidden en het fatsoen dat vrijwel gemeengoed is bij burgermensen.

Vrede heb ik met al die dingen als zodanig nooit gehad. Als ik me niet vergis liet ik dat vroeger al merken. Echter, zolang er in huis niets catastrofaals, in afwijkend gedrag of denken, dreigde, liet ik alles zoals het zich voordeed. En toch: ik dacht toen telkens al, had ik mijn jongens niet eens een andere weg moeten laten gaan? Want steeds had ik spijt van de mijne. Spijt?, niet helemaal juist. Ik bedacht namelijk tegelijk: om tot de beslissing te komen die je zelf zou willen nemen, moest je dat pad aflopen. Het best kan ik het zo uitdrukken (licht is het een herhaling van wat ik eerder opbiechtte): ik had gedurig een gevoel of ik iets tégen gegeten had, en nog steeds at om de anderen mijn kwaal niet te laten merken. Die kost voor mijn kinderen weghouden? lichtere in plaats laten geven? zelf voedsel laten zoeken? Je weet, „schraal”, waar je dit begrip ook wilt toepassen, daar moest ik weinig van hebben. Kort gezegd: verandering van spijs leek me voor mijn opgroeiend kroost toch een te riskante proef. Het mocht, op die leeftijd, de jongens van streek brengen. Intussen was ik nooit

zonder vrees (eigenaardig) dat zij er eerder genoeg van hadden dan ik. En wat dan? —

Ter geruststelling: zij hebben de spijs anders genuttigd dan ik. Zij zijn blijkbaar van heel wat nuchter gebleven dat ik geslikt heb. Ik schrijf je over hun gesteldheid wat dat aangaat niets. Beter dat je er zelf eens naar komt kijken bij gelegenheid. Uit het feit dat ik je er niets over schrijf, moge je opmaken, dat ik milder geworden ben. Milder?, ik kan je verzekeren: murw. Nu zal ik je eindelijk vertellen wat ik gedaan heb: ik heb mijn kerklidmaatschap opgezegd. Schrik je ervan? Neen, nauwelijks, dacht ik. Alleen, dat het later gebeurde dan je verwacht hebt.

Een korte verantwoording, aan jou, omdat je het begrijpen zult. (Gelukkig is ten slotte ook mijn vrouw ermee verzoend, al volgt ze mij niet. Maar zij leeft al jaren buiten de kerkgemeenschap, door haar gestel).

Nu dan: ik was in de kerk een onbereikbare geworden, onbereikbaar voor een zegen, en voor God. Ik wil me niet metterdaad, of hoe ook, meer gerekend zien tot het geïsoleerde gezelschap dat maar altijd onder woorden zit, die niemand buiten hen meer vat.

Ik hoorde er niets anders meer dan, laat ik het maar onverbloemd zeggen: onzin. Ik, begrijp je, hoorde dat. Wat anderen er horen? Misschien lesjes, om zich aan te spiegelen.

Een overigens goed vrind van me liefkoost het gezegde: wij hebben een woord voor de wereld. Het zal wel. Maar alles in me spreekt dat tegen. Waarom? Ik heb

zelf, geloof ik, als wereldling in de kerk gezeten en als zodanig beoordeeld wat me gezegd werd. Als loze woorden heeft het me geklonken. Men zegt, dat ik mij niet onder het gezag van de kerk buig, die toch de uitlegging en bediening van het Woord heeft. Inderdaad, dat doe ik ook niet. Als protestant ben ik sedert de Reformatie zelf naar de Bijbel verwezen, zonder tussenkomst. Kort en goed, Derk, ik ben een twijfelaar geworden, en wel door de preek. Vergeef me: door de nonsens van de preek. Bewijzen? Van hoever moet ik ze ophalen? Liever biecht ik daarover eens mondeling. Nog één ding: geloof in Jezus Christus is niet uit mijn hart verdwenen. Uit mijn hart niet. Maar ik begrijp niet meer, tegen jou uitgedrukt: waar al die poespas voor nodig is. En ten slotte een rare definitie van mijn daad en staat. Ik ben solidair geworden met allen die buiten de kerk zijn en er niet aan denken binnen te gaan. Ik geloof: uit jaloersheid dat zij zomaar in alle dingen van leven en wereld bezig zijn en zich niet beijveren om God te behagen. Zie ik het nu opeens weer?: een straal van genade?, waar die mensen zo onbekommerd aan het hele leven deelnemen. Aan heel het leven! De critiek, groot en klein, gun ik ieder. Alle aanmerkingen zullen wel in zeker opzicht steek houden. Maar mij helpt het geen zier. Mijn ervaring is: de kerk staat in een klein hoekje, een benauwd hoekje. Eruit, heb ik gezegd. Het is laat, op mijn „ouwe dag” als men wil. Welnu. Tot nader, beste vriend. Ik heb schrijfkrampe. —

Dat is nu een brief die beide bewondering en verbazing in mij wekt. Alle respect indien iemand een daad volbrengt die rechtstreeks bij zijn inzicht past. Maar hij moest zijn beslissing dan ook glimlachend, zonder blik of blos, in die daad omzetten. Waarschijnlijk zal Marius nu al schuil gaan tegen het gerucht en de verkeerde conclusies. En daarmee weer in een, andere, hoek staan. Mensen als hij, lijden ondanks hun opmerkelijke poging tot ruimtescheppen aan beperktheid. Omdat ze bij alles telkens merken dat er een grens is.

Zou dit besef met onze opvoeding samenhangen? waarvan Marius beweert dat ze hem noodlottig werd? Het ongeluk is dat we jarenlang met zulke bijgedachten soms neerzitten en nooit volhardend tot een klaar, overtuigend inzicht doorbreken. Het vermogen van de geest is vergruisd; het ligt als grof grind langs ons levenspad en knerst.

